

Mgr. Jan Krása, Ph.D.

Katedra psychologie, Pedagogická fakulta, MU

Vývojová psychologie 4

Teorie citové vazby (attachmentu)

John Bowlby (1907-1990)

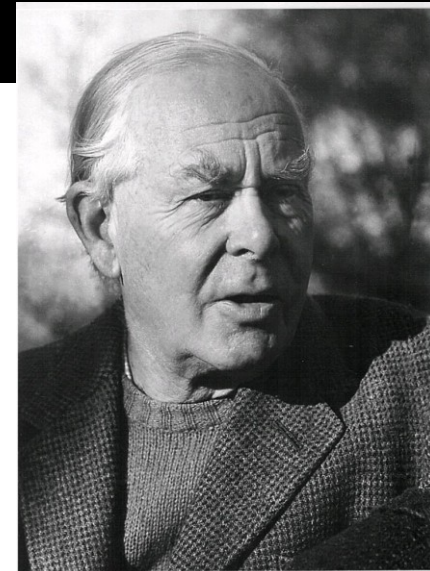
Psychoanalytik. Pudy (=instinkty) pomáhají jedinci přežít. Jedním z pudů je i tvorba **citové vazby** (*attachment*), která vzbuzuje epimeletické chování (láskyplnou péči) u rodiče. „Sociální pud“?

Za 2.sv.v. pracoval jako psychiatr na dětském oddělení, zkoumal raný vývoj dětí. Zkoumal 44 delikventních dětí (krádeže):

- 17 z nich zažilo do 5 let odloučení od rodičů delší než 6 měsíců (jen 2 ze 44 zdravých dětí zažilo totéž).
- 12 ze 14 dětí klasifikovaných jako emočně oploštělých (*affectionless*) prožilo kompletní a dlouhodobou separaci od rodičů.

Přispěl k zvýšené pozornosti a péči o odložené a jinak znevýhodněné děti, resp. o raný vývoj.

<https://www.youtube.com/watch?v=kwxjfuPIArY>

Citová vazba

- V souladu s Freudem byla potřeba vazby dítěte na matku chápána jako utlumený nebo sublimovaný sexuální pud.
- Zásluhou Bowlbyho byla „uznána za primárně daný vzorec, jehož funkcí je navození blízkosti. Primární vzorec se aktivuje v případě ohrožení, nebo pokud dítě cítí, že není zajištěna dostupnost významné pečující osoby. Za těchto okolností je mnoho ostatních vzorců chování potlačeno a cílem je obnovení blízkosti. Jakmile je obnoven stav bezpečí, vzorec se deaktivuje a dítě se věnuje jiným činnostem.“ (Mentzos, 2012, s. 54)

Harry Harlow (1905-1981)

- 1958 a dále publikoval výsledky svých experimentů o roli lásky v péči o dítě
- 1959 pokus s makaky (drátěná a plyšová matka).
- https://www.youtube.com/watch?v=_O6oTYAlgC4

Teorie citové vazby (attachment theory)

Projevuje se u dětí od 6 měsíců.

Jako citová vazba na primární pečující osobu: d. vyhledává její blízkost, dotýká se jí, mazlí se s ní, když odchází, d. pláče, v její přítomnosti je dítě klidné

Mary Ainsworthová (1913-1999)

vytvořila test *Strange Situation Procedure*: 3 typy citové vazby:
A – **nejistá vyhýbavá vazba**
(*anxious-avoidant*)
B – **Jistá vazba**
C – **nejistá ambivalentní vazba**
(*anxious-ambivalent resistant*)
+D – **desorganizovaná**
dezorientovaná vazba
Jistá vazba: 60-70%; nejistá vazba:
30-40% v populaci
Experimentálně zkoumaná mezi 12-
18 měsíci.

Teorie citové vazby

<https://www.youtube.com/watch?v=DRejV6f-Y3c>

Ainsworthová zjistila , že schopnost rodiče vnímat různé náznaky dítěte a reagovat na ně tvoří základ citové vazby.

Děti, na jejichž pláč rodiče v prvních 6 měsících reagují rychle a citlivě, v jednom roce a dále pláčou méně, než děti, u kterých to tak nebylo.

Děti s jistou vazbou projevují více interpersonální obratnosti, rychlejší kognitivní vývoj, více si hrají s hračkami, mají lepší orientaci ve světě a intenzivněji se učí (Durkin, 2005, s. 85)

Důležitost teorie citové vazby: vztahy založené na citové vazbě si vytváříme celý život (k rodičům, přátelům, milencům).

<https://www.youtube.com/watch?v=gHGo5AllH6Y&nohtml5=False>

Teorie citové vazby

- Role výchovného prostředí
- Role temperamentu dítěte
- Role temperamentu matky

René Spitz (1887-1974)

Psychoanalytik. Z Vídně 1932 emigroval do Paříže a odtud 1939 do USA (Denver). Zkoumal dopad rané deprivace na další vývoj. Ztráta milovaného **objektu** od 2-5 měsíců se relativně rychle napraví, oddělení delší vede ke stále větší **deterioraci**. Tento stav nazval **hospitalismus** (*anaklická deprese*).

<https://www.youtube.com/watch?v=VvdOe10vrs4>

- 1) **Sociální úsměv**, který se objevuje okolo 2-3 měsíce v přítomnosti jiné osoby
- 2) **Separční úzkost** v přítomnosti cizí osoby, okolo 7.-8. měsíce

Margaret Mahlerová (1897-1985)

Psychoanalytička (směr: egopsychologie). Maďarka, 1938 emigrovala do New Yorku. Zkoumala děti a dopad rané **deprivace**.

Dětský vývoj má podle ní tři zásadní fáze:

normální autismus – tuto fázi později zamítla (není podstatná)

symbiotická fáze – spojení s matkou

separačně-individuační proces – proces oddělování od matky k vzniku ega (*self*).

Vývoj sebepojetí

Nejprve (0-2 měsíce) dítě neodlišuje sebe a svět.

René Spitz (1958) hovoří o **preobjektálním období** – nerozlišuje **objekt** (resp. matku).

Margaret Mahlerová (1975) nazývá toto období **autistickou fází** – dítě je soustředěno především na sebe a není schopno odlišit aktivitu, která je jeho vlastní, od aktivity, kterou provádějí jiné osoby (s výjimkou sebedotyku).

Vývoj sebepojetí

- Dítě dokáže navázat oční kontakt + „sociální úsměv“
- 2.-3. měsíc dítě začíná projevovat zájem i o okolí. Z hmatové percepce se pozornost přesunuje také k zrakové a sluchové percepci. Nejvíce dítě zajímají živé objekty (vzniká specifická kategorie prvků světa?).
- Spitz (1958) je označuje jako **předběžné objekty**.
- Období mezi 3. a 5. měsícem nazvala Mahlerová **symbiotickou fází**, neboť dítě se cítí být s matkou úzce spojeno (symbiotický vztah).

Vývoj sebepojetí

Spolu s uvědoměním **objektu** matky si dítě uvědomí i samostatnost existence matky a musí přijmout fakt, že není součástí matky (**separační proces a separační úzkost**).

Tak vzniká separace na psychické úrovni v rámci uvědomování sebe sama jako samostatné bytosti. Dítě dovede lépe odlišovat i *svoje* pocity a procesy. Vnímá rozdíl mezi tím, co pochází z těla a co z vnějšku. Vytváří si **teorii mysli** (druhých).

Mahlerová nazývá pochopení vlastní samostatné existence jako **psychické narození**.

Vývoj sebepojetí

6.-9. měsíc – dítě je schopno odlišit známé a neznámé osoby.

René Spitz (1958) nazval tuto fázi jako **stádium specifického objektu**, jímž se stává matka. V přítomnosti matky bývá dítě sociálně odvážnější. Doklad vývoje pojetí mateřského **objektu**: do cca 7. měsíce děti často neprotestují, když jsou odloučeny od matky, je-li zachován jejich komfort. Po 7. měsíci dítě pociťuje **separační úzkost**, v nepřítomnosti matky pláče a hledají ji (attachmentové chování).

Vývoj sebepojetí

Test: namalujete nepozorovaně dítěti na čelo či nos tečku a dáte jej před zrcadlo.

Do cca 20 měsíců si dítě hraje se zrcadlem a maximálně se snaží dotknout tečky na zrcadle.

Později si děti sahají na vlastní čelo (to se bere jako důkaz znalosti vnějšího já).

+ většina dětí, které si sahají na čelo, jeví rozpaky.

Kognitivní vývoj

První orientované poznávání má orální charakter (srov. Freudovo **orální stádium**).

V 2. měsíci se rozvíjí poznávací funkce ruky. Dítě musí být stimulováno (přiměřeně).

J. Piaget tvrdil:

...podobně jako zažívací soustava novorozence dokáže trávit pouze mléko, ač později dokáže zpracovávat i pevnou stravu, i dětský intelekt dokáže přijímat a zužitkovat jen jednoduché prožitky, ale jak je jimi živen, dokáže zpracovat mnohem složitější... (Hunt, 2000, s. 341)

Diskuze